

Z domova ...

Člověk mezi lidmi aneb o potřebě výzkumu mezilidských vztahů

Toto téma nemizí ze stran denních, odborných i literárních časopisů. Stránky, jež zde vyplňují stížnosti občanů na přerušné nedostatky a závady, jsou vlastně prvním hrubým materiálem pro sociologa, který by chtěl formy mezilidských vztahů v naší společnosti podrobit objektivnímu rozboru. Materiálem k posouzení této problematiky jsou dále např. zjištění o fluktuaci zedníků na pražských stavbách, které ukazují narušené sociální klima už tím, že při fluktuaci není rozhodující výše odměny za práci, ale spíše špatná organizace práce a celkové poměry a vztahy lidí na pracovištích. Nebo úvaha o nápravné výchovném táboru mladých děvčat — vlastně spíše o nelidskosti některých národních výborů, zaměstnavatelů a sousedů provinilých, kteří nedávají navrátilcům prostě možnost, aby se znovu zařadili do normálního života, kteroužto poučnou úvahu napsali Z. a K. Taussingerovi do LN (1965, 50). Jako další příspěvek k tomuto tématu zaznamenáváme obsáhlou studii významného slovenského dramatika Petra Karvaše, kterou pod názvem *Priestor, v ktorom žijeme* napsal do Kultúrneho života (1965, 49, 50). Karvaš nejprve vysvětluje, že teorie životního prostoru se zabývá jen vytvářením objektivních podmínek pro rozvoj lidské individuality — ostatní je tématem pro psychologa, sociologa, lékaře; avšak právě z této umělé izolace pramení politováníhodná jednostrannost našeho zacházení s projevem životního prostoru, náš v podstatě utopistický a idylizující přístup k němu, opomíjení skutečnosti, že existuje mikrokosmos jedinečných mezilidských vztahů, které nejsou přímým a okamžitým promítnutím poměrů v materiální základně. Autor dále vypočítává hlavní společenské jevy, které narušují normální, optimální mezilidské vztahy: počítá k nim zářežící nedostatek slušnosti a ohleduplnosti, lhostejnost a neúctu k prožitému životu, takže se v naší publicistice objevil už i termín „neobarbarismus“, neúctu k práci, neúctu k sobě samému, nedostatek skutečné národní sebeúcty, sklon „dať sa strhnúť emóciami, závidieť, nenávidieť, zhrýbať sa, roztrpčovať sa.“ Otvorila so tak možnosť, že z porúč socialistickej ekonomickej základnice vyrástali charakterové a morálne momenty či aspoň prax správania sa človeka k človeku, príznačná pre spoločenskú skutočnosť, mentalitu a atmosféru, proti ktorej socializmus vznikal a odjakživa bojoval“. Vedle inštitúcie manželstvá — pokračuje autor — je

i inštitúcie priateľstvá v hlboké krízi, ktorou nejviac vyvolalo tzv. obdobie kultu, čo je ostatne „lakonické označení, ktoré už dávno pociťujeme ako nepresné, nevýstižné a ani zďaleka nedostačujúce“. — V závere pak autor shrnuje konkrétne fakty porušovania optimálnych mezilidských vztahů v úvahy zásadnejšie, ktoré hľadajú obecnější a hlbší dôvod uvádzaných poruch: Strhovala nás filosofie mas, zanedbali jsme filosofii jednotlivce. „Súvislosti sociologické sa tak neraz mimovoľne nahradili súvislosťami vulgárnosociologickými, pri koreňoch ktorých stáli voluntaristické výklady prevratných spoločenských procesov. Nepýtali sme sa pravidelne, čo si človek myslí a čo cíti, neskúmali sme ho psychologicky. Nepýtali sme sa vedecky, čo si myslia a cítia ľudia, neskúmali sme ich sociologicky ani štatisticky; s epochálnou veľkorysostou sme plánovali ich budúcnosť a stále menej sme vedeli, čo o tom práve teraz hovoria. Nielenže teda psychológia a sociológia ako vedy boli zatlačené do úzadia, ďaleko i za brožúrkovú ekonómiu, nielenže stagnoval skutočný vedecký výskum na tomto poli, ale pri ďalekosiahlych politických zásahoch do organizácie spoločnosti vzdali sme sa takých elementárnych pomocných a kontrolných inštitúcií, ako je seriózný výskum verejnej mienky, skutočnej mienky ľudí, ako je výskum a registrácia najmladšieho vývoja ozajstných medziľudských vzťahov a zväzkov, základného „životného pocitu“ človeka v spoločnosti, v štáte, v epoche. Nahradil ho predpokladaným, plánovaným, možno práve tak málo ako nahradil spoločenskú pravdu inou: ak marxizmus zúžime na záujem, čo sa robí s ľuďmi, a zanedbáme, čo sa robí v človeku a medzi človekom a človekom, ak sa veľký sen komunistov o tom, čo bude s ľudstvom, izoluje od poznania, ako človek práve žije, čo ho trápi a teší — hrozí strata obsahu, spoločenskej prítlačivosti a inšpiratívnej sily myšlienky, jej humanizmu.“

Ústav pro teorii a dějiny hromadných sdělovacích prostředků

fakulty osvety a novinářství UK v Praze byl zřízen ministerstvem školství a kultury s platností od 1. září 1965. Podle Věstníku ministerstva školství a kultury (XXI, sešit 31 z 10. XI. 1966), v němž je publikován i organizační řád nově zřízeného pracoviště, je Ústav podřízen děkanovi fakulty osvety a novinářství UK. Jeho úkolem je vyvíjet vědeckou činnost v oboru hromadných sdělovacích prostředků, přispívat ke zvyšování

kvalifikace pracovníků v oboru hromadných sdělovacích prostředků a připravovat nové vědecké pracovníky v tomto oboru. Vědecko-výzkumná činnost nového ústavu se má zaměřit především na problematiku hromadných sdělovacích prostředků v nejširším smyslu, tj. novin, časopisů, publicistické části rozhlasu, televize a filmového zpravodajství, a to včetně dějin novinářství. Zároveň ústav jakožto dokumentační středisko mezinárodního charakteru pro oblast teorie a dějin hromadných sdělovacích prostředků sbírá a soustřeďuje údaje, týkající se hromadných sdělovacích prostředků, a vytváří odbornou mezinárodní bibliografii teorie a dějin novinářství. Proto se ústav člení na oddělení badatelské a bibliograficko-dokumentační.

Pražské průzkumy o sexuálním životě mládeže

Jsou tématem článku I. Šíkové ze Sexuologického ústavu FVLKU, uveřejněného v časopisu Vychovatel (1965—66, č. 1). Autorka úvodem konstatuje, že ve světové literatuře se stále setkáváme s upozorňováním na časnější počátek pohlavního života, na zvýšenou promiskuitu mládeže a uvolňující se etické normy. Výzkum komise Britské lékařské společnosti provedený v letech 1961—1964 zjistil např. vzrůst sexuálně přenosných nemocí o 73,5 %, vzrůst venerických chorob o 47,3 %, přičemž vzrostl podíl mládeže od 15—19 let, vzestup počtu nemanželských dětí; dvě ze tří narozených dětí u žen pod 20 let byly v roce 1961 počaty před manželstvím.

Dílčí výzkumy o sexuálním životě pražské mládeže konstatují: Venerologické oddělení I. kožní kliniky KU v Praze upozorňuje, že za posledních pět let stoupl počet žen předvedených k ním veřejnou bezpečností o 48 %, z čehož žen poprvé předvedených o 110 % a mladistvých do 18 let dokonce o 188 %. Ženy, které dosud neměly venerickou chorobu, bylo o 108 % více. Dále byly sledovány rozdíly v pohlavním životě žen narozených ve třicátých a čtyřicátých letech. Byl zjišťován věk ženy při prvním pohlavním styku, počet důvěrných známostí před manželstvím i věk ženy při sňatku, a to u souboru 437 žen, které se narodily v letech 1921—1940. Rozdíl ve skupinách žen narozených 1921—1930 a 1931 až 1940 byl významný ve dvou směrech: Ženy narozené ve třicátých letech začínaly později s pohlavním životem (více než z poloviny případů až po 20. roce než ženy narozené v letech čtyřicátých, a také se později vdávaly. V obou skupinách $\frac{3}{4}$ žen nemělo důvěrnou známost s jiným mužem než manželem; ze starších ročníků bylo více žen, které neměly před svatbou pohlavní styk ani s manželem.

Průzkum mezi mládeží od 13 do 18 let prováděli J. Pondělíčková a J. Mellan ze Sexuologického ústavu. Vyšetřovali 305 chlapců a 300 dívek pražských devítiletů a učňovských škol formou krátkého dotazníku. Pro

zahájení styků kolem 16 roků se vyslovilo jen 8 % chlapců a 4,3 % dívek. „Ale z odpovědí vyplývá, že asi 60 % dívek a 50 % chlapců mohlo mít za sebou první sexuální zkušenosti už v 17 letech. Věk před ukončením 18. roku je značným procentem zkoumané mládeže považován za vhodný pro zahájení sexuálního života.“ Autorka soudí, že současná sexuální výchova se v průzkumu projevila jako nedostačující, více by se na ní měla podílet škola i rodina. U chlapců je nejmenší pozornost věnována zneužití, ač klinická zkušenost ukazuje, že i u nich je nebezpečí zneužití značné. „Výsledky přinašené našim pracovištěm (uzavírá I. Šíková) nejsou zdaleka tak povážlivé jako výsledky velkých průzkumů v západních zemích. Je ovšem třeba si uvědomit, že jde o výsledky dílčích průzkumů, nepodchycujících problematiku v plné šíři, prováděných také na menším počtu případů. Ale i tak závěry z nich podporují názor, že mládež rychleji nejen fyzicky, ale i duševně dospívá, přičemž se jí dostává pouze nesystematického jednorázového poučení rodinou a školou.“

O výzkumu vlivu alkoholismu na mládež

Uvedl na besedě s novináři dr. Skála z protialkoholní léčebny v Praze data velmi významná pro celkové posouzení všech nebezpečí, jimž je vydána dnešní mladá generace. Z celkového počtu zachycených alkoholiků bylo v letech 1951—1953 4,5 % mladých do 20 let, v letech 1961 až 1963 činí jejich podíl již 16,6 %. V posledních dvou letech však došlo k poklesu zachycených alkoholiků do 18 let. U trestně provinilých do 30 let způsobil protizákonný čin alkohol v 59,1 %. Každý šestý rozvod v minulém roce byl ovlivněn alkoholismem jednoho z manželů. Zjištění ministerstva školství a kultury mezi hornickými učiteli v Severomoravském kraji ukázala, že se alkohol podílí na zmeškání směn. Zkoumání příčin nemírného požívání alkoholu — zejména pak piva — mezi mládeží na Ostravsku odhalilo, že největší negativní vliv na ni má nesprávný příklad dospělých a neuspořádané rodinné poměry. Mezi příčinami je na jednom z předních míst i nedodržování zákazu nalévat mladistvým. Z přednesených poznatků i prověrek, které prováděla generální prokuratura, vyplývá, že zejména národní výbory neplní úkoly uložené zákonem 120. Protialkoholní poradny a sbory při okresech nepracují vůbec, anebo pracují minimálně, neprovádějí důsledné kontroly v restauracích, nepostihují rodiče, kteří nemírným používáním alkoholu zanedbávají povinnou péči o děti a ohrožují jejich výchovu a zdraví.

V republice je hlavním problémem pivní alkoholismus. Přes tuto známou skutečnost nerozšiřuje se výroba nealkoholických nápojů (piva však ano), a rovněž cenová relace mezi kvalitními nealkoholickými nápoji a pivem je v neprospěch prvně jmenovaných nápojů.

Další příspěvek k sociologii a psychologii mládeže,

především vysokoškolské, napsal do „Kultúrneho života“ (1965, 40) M. Kupriak, odb. asistent Pedagogické fakulty v Nitře. Úvodem zdůrazňuje (podle našeho názoru velmi správně), že otázka „jaká je mládež?“ je příliš všeobecná a svou formulací povrchní: „mládež“ je společensky jev vnitřně velmi diferencovaný a složitý, a proto se autor právem omezuje na jednu složku tohoto sociologického komplexu, na zkoumání mládeže vysokoškolské. Toto omezení musíme tedy představit jako charakteristiku jeho úvah a soudů, v nichž se zaměřil na vymezení rozporů mezi sociální skupinou vysokoškolské mládeže a společností.

První rozpor vidí autor mezi sexuální zralostí vysokoškolské mládeže a možností existenčního osamostatnění. Protože toto je ve většině případů nemožné, vede to, zejména u děvčat, ke ztrátě zájmu o studium, nad nímž vítězí zájem založit si rodinu. Závažnější rozpor je mezi ideálem a skutečností, s nímž se u vysokoškoláků setkáváme velmi často. Dochází k němu proto, že jsme mládeží ukazovali perspektivy, ale často jsme skrývali nedostatky. „Vychovávali sme ju na kladoch socializmu a v záporoch kapitalistickej spoločnosti. V skutočnosti sa však mládež stretávala s nedostatkami našej spoločnosti a z kapitalistickej spoločnosti nekriticky obdivovala tie stránky, ktoré podľa jej nedostatočnej kritickosti umožňujú rozvoj »slobodnej osobnosti«.“

Mládež kritizuje způsob přijímání uchazečů na vysoké školy, porovnává zásady lidského vztahu k člověku s nesprávnými postupy při umísťovacím řízení, zásadu vědeckého řízení socialistické společnosti s nedoceňováním práce odborníků ve mzdové politice atd., což vede k nezájmu o studium. Socialistická společnost (pokračuje autor) neodstranila ani možnosti odcizení, jež mládež prožívá daleko složitěji a intenzivněji. K rozporu dále dochází, když se za pravdu vydávají nepravdy, když se během jedné generace vyvrátily celé sumy starých „pravd“. Vznikal rozpor mezi slovy a činy, směrnicemi a výsledky. „Mládež se začala stavat ke všetkému kritickejšie a neraz skepticky. Búri sa proti nanútenému vkusu a takým životným postojom, ktoré jej nevyhovujú. — Deformácie v politickom myslení z obdobia kultu osobnosti nesú so sebou nedôveru, lahostajnosť, cynizmus a nezáujem o veci spoločenské.“ Antipolitickosť začala u mládeže ako výraz živelného odporu proti formalizmu v práci ČSM, proti zbytočným formálnym záväzkám, schůzovaniu, opakovaniu frázi atd. Další rozpor vznikl medzi ideológiou a skutočnosťou. Mládež uznáva socialistické ideje, študuje je. „Búri sa však proti deklarativnému vyznávaniu určitých téz, ktoré sa spoločensky nerealizujú. Porovnáva ideológiu so skutočnosťou. Neraz sa stretáva s formálnosťou, pokrytectvom a morálnopolitickou schizofréniou.“

Další rozpor povstáva z toho, že prakticky vliv vysokoškolské mládeže na vývoj udá-

lostí je malý; také postup k společenské samosprávě je pomalý. Když pak společenská aktivita mládeže ve společenských otázkách nepřináší žádných výsledků, vyhýbá se jí, jak svědčí např. názor: „Čo sa budem do toho starieť, aj tak nič nezmením.“

Své úvahy pak M. Kupriak končí tímto závěrem: „Mládeži... ide o skutočné poznanie, vnútorný príklon k spoločenským záujmom. Chce dospieť k pozitívnemu poznaniu a preto je proti uniformovanosti v názoroch. Hľadá, dopytuje sa po podstate. Nechce zostať na polceste.“

... i ze světa

Průzkum recidivity v Polsku

Recidivita, zejména u mladých provinilců, je celosvětovým zjevem, a proto jí věnují zvýšenou pozornost sociologové, pedagogové i kriminalisté. Průzkum, který byl proveden v Polsku, ukázal (podle zprávy Trybuny Ludu 1965, 315) řadu zajímavých faktů, které i na tomto poli ukazují význam a cenu podobných sociologických šetření, neboť tato jsou předpokladem i pro konkrétní opatření zákonná, preventivní, výchovu atd.

Polský výzkum, prováděný po čtyři léta, především potvrdil, že recidivita vzrůstá v rámci celkového poklesu trestnosti: V roce 1963 celkový počet odsouzených byl o 17,4 % menší než v roce předchozím, ale v témž období počet odsouzených recidivistů vzrostl o 19 %. Dalším faktem je zjištění, že recidivu ve 42 % všech případů tvoří přečiny proti veřejnému i soukromému vlastnictví, rvačky a násilnosti proti spoluobčanům, třetinu všech případů pak přečiny dopravní. V této poslední skupině se situace zlepšuje, počet recidivistů odsouzených pro dopravní přečiny klesá. Průzkum zjišťuje, že toto zlepšení se datuje už od r. 1959, od vydání nového zákona, podle něhož je možno odebrat oprávnění k jízdě každému, kdo řídí vozidlo v nestřízlivém stavu.

Zajímavé je i zjištění o tom, jak působí výkon trestu a peněžní pokuty. Ti z provinilců, kteří byli odsouzeni poprvé na více než dva roky vězení, se dali znovu na špatnou cestu jen ve 2,5 % případů; naopak, při trestech nižších než dva roky činil celkový počet recidivistů téměř 9 %. Z toho důvodu se v poslední době v Polsku stále více uvažuje o tom, aby soudní výroky o krátkodobých trestech na svobodě byly nahrazeny peněžními tresty a pokutami, které bývají citelnějším trestem než odnětí svobody.

Výzkum veřejného mínění o problémech odzbrojení ve Francii a dalších státech

Z podnětu UNESCO byl uspořádán mezinárodní výzkum veřejného mínění ve Francii, Norsku a Polsku. Zjišťoval názory veřejnosti těchto států s rozdílným ekonomickým i politickým systémem o problémech odzbrojení,

postoj veřejného mínění k jedné ze zásadních otázek naší doby.

Organizace výzkumu se ujal evropské středisko společenských věd ve Vídni, které se zabývá koordinací a plánováním především sociologických průzkumů, prováděných vědeckými pracovníky v jednotlivých evropských státech. Výzkum byl prováděn formou ankety, jíž se účastnilo přes pět tisíc osob z různých středisk, různého věku i vzdělání. V Polsku řídil anketu dr. A. Siciński, ve Francii prof. Jean Stoetzel z Institutu veřejného mínění, v Norsku prof. Johan Galtung.

Po důkladnější analýze budou výsledky projednány na mezinárodní konferenci, která se sejde během roku 1966. Tento průzkum se má stát v nejbližší době východiskem pro podobnou anketu, která bude provedena na daleko širší základně; má do ní být zahrnut nejen větší počet evropských států, ale i země ostatních světadílů. (Doufáme, že i ČSSR). Než však k tomu dojde, shrneme předběžné výsledky této zajímavé průkopnické ankety, o níž bližší podrobnosti jsou uvedeny např. ve varšavské Trybuně (1965, č. 304, str. 2).

Anketa především ukázala, že ve všech uvedených státech se veřejné mínění velmi zajímá o problémy zahraniční politiky a že vidí souhlasně v atomové zbrani hlavní nebezpečí pro celé lidstvo i ohrožení míru. Jakoliv se dotazovaní bojí války a jejích následků, přece nepropadají panice; nejsilnější byla akceptována hrozba atomové války v Polsku. Francouzi, Dánové i Poláci odpovídali, že největší vliv na udržení míru mají především všichni státníci; na druhém místě zdůraznili Francouzi vliv velmocí, Poláci vliv veřejného mínění a Norové zesílení role OSN.

Svět vydává každoročně asi 1400 miliard dolarů na zbrojení. Na otázku, jak by bylo možno lépe využít této fantastické sumy, odpověděli dotázaní shodně, že by měla být použita na zlepšení materiálních poměrů obyvatelstva; v druhé řadě se Poláci a Norové přimlouvali za to, aby tyto prostředky byly věnovány na rozvoj osvěty a kultury, Francouzi pak na pomoc rozvojovým zemím.

Poslední otázka se snažila zjistit představy dotázaných o tom, jak by měl být zorganizován svět, až by se dosáhlo všeobecného odzbrojení — tedy o jakémsi „modelu příštího světa“. Odpovědi ukázaly, že účastníci ankety to pokládali za věc těžko představitelnou a velice odlehlou. Mnozí Poláci soudí, že v budoucnu budou likvidovány hranice a ustavena celosvětová vláda; jiní (a také část Norů a Francouzů) soudí, že je třeba zachovat svébytnost a odlišnost jednotlivých států, ale posílit roli OSN. Značná část Francouzů se vyslovila pro koncepci regionálních seskupení zemí, spojených shodnými zájmy.

Středisko společenských bádání v Delhi

Poznaňský docent University A. Mickiewiczza, Janusz Ziolkowski, byl pověřen řízením střediska pro společenská a ekonomická studia v Delhi. Toto vědecké středisko,

které zřídilo UNESCO, zahrne do svých prací celou oblast jižní Asie. Polský sociolog je specialistou ve studiu procesů urbanizace a sociologie měst.

Prostituce jako společenský problém v Itálii

V 5. čísle SČ (str. 638) jsme zaznamenali výsledky sociologického průzkumu, který prováděla M. Jasińska mezi děvčaty propadlými prostituci v obvodu Varšavy. Prostituce, která jako společenský jev bývá z hlediska sociologického zařazována do rámce sociální patologie, je ovšem problémem daleko přesahujícím hranice jednotlivých států nebo ekonomicko-politických systémů. Proto obdobné problémy, jaké zjistila polská badatelka, souží i Itálii, a v největší míře i „věčné město“ — Řím. Italský příspěvek k praktickému boji s prostitucí je po stránce administrativní velmi radikální: Už v r. 1958 byly v celé zemi úředně zavazeny a zrušeny všechny veřejné domy, což pro ministerstvo financí znamenalo roční ztrátu kolem 20 miliónů dolarů. (Tolik činily totiž daně, které ze svého „podnikání“ odváděly tyto veřejné domy státní pokladně.) Ukazuje se však znovu, že pouze administrativním zásahem prostituci jako jeden z jevů společenské patologie nelze odstranit. Dnes totiž žije v Itálii na 200 000 žen z prostituce, po 12 tisících populárních prostitutek má Milán, Turín i Řím. Úřady hlavního města zjistily, že v centru Říma je už tolik prostitutek, že turisté se těžce prodírají řadami děvčat, která je oslovují a zastavují před historickými památkami, jež si chtějí prohlédnout. A tak se znovu ozývají návrhy na obnovení veřejných domů: prý je to jediný prostředek, jak zamezit uliční prostituci, stále se šířící a stále agresevnější.

Sociologickou analýzu voličů a voleb v NSR.

a to v nejprůmyslovnější a nejlidnatější spolkové zemi (Nordhein-Westfalen), provedl prof. Ervin K. Scheuch, ředitel ústavu pro srovnávací sociální bádání v Kolíně (Institut für vergleichende Sozialforschung der Universität zu Köln). V této zemi získala CDU/CSU 44,8 % hlasů, SPO 41,5 %, a vzájemný poměr obou hlavních stran západního Německa, vzrůst hlasů sociálně demokratických a psychologické i politické důsledky měnící se sociální struktury v porúrské oblasti soustřeďují hlavní zájem Scheuchova rozboru, který byl otištěn v revui Der Spiegel (1965, 42).

Sociální demokracie získala nejen ve starých dělnických centrech, dovozuje autor, ale i v okresech vysloveně katolických, což se přičítá nové orientaci, kterou tato strana uskutečnila ve své kulturní politice. Získala dále ve venkovských okresech, a to z důvodů, které mají širší a obecnější sociologickou platnost než pouze západoněmeckou. Prof. Scheuch po našem soudu správně zdůrazňuje, že „dnes je už ve skutečnosti těžko říci, kde přestává městský způsob života a kde začínají životní formy venkova. Města — ve srovnání

se 19. stoletím — se stala „venkovským“ — a venkov se přizpůsobil městskému životnímu stylu“. Tím je postupně odstraňován rozdíl i protiklady mezi městem a venkovem, což v německých dějinách bylo často ideologicky formulováno jako rozpor rozdílných životních forem.

Jako další skutečnost zjišťuje německý sociolog plynulejší přechody mezi jednotlivými sociálními skupinami. Soudí, že protiklady se zmírňují neustále postupující vnitřní diferenciací uvnitř jednotlivých tříd, „křížením sociálních okruhů“ — mohli bychom to nazvat podle německého sociologa Simmela — důsledkem mnohonásobných kombinací sociálních rolí. Je to (podle autorova názoru) nový tmel společnosti, v níž lidé jsou jednotlivci pouze v málo věcech, avšak jsou jednotni v přesvědčení, že se nelze absolutně připojit k jediné sociální skupině či ideové orientaci. Tak úzkou identifikaci s jedinou stranou (pokračuje německý sociolog), téměř náboženské nadšení pro jeden politický program, nelze již proto očekávat. Vůbec lze u německých voličů konstatovat málo zájmu o světónázorové úvahy i vcelku malý zájem o politiku. Protiklady v německé společnosti, které v minulosti působily na politické dění a spolupůsobily na protiklady mezi politickými stranami, ovšem existují; změnily však svůj charakter i svůj význam: „Passé jsou světónázorové diskuse, „vysoké C“, i „vysoké S“ (zkratka názvu křesťanských demokratů a sociálních demokratů), žádný druh náboženské víry či její náhražky již nevznécuje lidové masy.“ Tak dochází prof. Scheuch k zobecnujícímu závěru, že psychologické postoje a politické formy, v nichž se vyvíjí nejrůznovější německá země, jsou prostě obrazem moderní průmyslové společnosti vůbec. Je prý to společnost s mnoha přirozenými protiklady, s vysokými požadavky na své členy, kteří protikladně povinnosti, přání a touhy v každodenním životě vždy znovu vybalancovávají a vzájemně vyrovnávají.

Francouzský sociolog autorem úspěšné beletristické knihy

George Perec, francouzský sociolog z povolání, který pracuje jako dokumentarista v jednom vědeckém středisku, dostal cenu Renaudot za svou beletristickou knihu *Les Choses*. Jeho dílo o 120 stranách je vlastně „sociologickým románem“, jak říká francouzská kritika, protože velmi podrobně zachycuje tvář let šedesátých. Na tomto pozadí, jež popisuje metodou sociologické studie, líčí Perec osudy mladého manželství a jeho vztahy k okolnímu světu, lidi vydané na pospas povrchní civilizaci dobrého žítí, v níž zanikají všechna vyšší snažení; kniha měla u kritiky i čtenářů úspěch.

Sociologie zkoumá problémy mladé inteligence v Polsku

Kolektiv pracovníků katedry sociologie varšavské university provedl v městských stře-

sociologický výzkum, který zjišťoval stabilizaci mladé inteligence v okrajových oblastech Polska, „v terénu“. Výsledky průzkumu potvrdily v zásadě mínění, které se o této otázce již ve společnosti ustálilo: absolventi vysokých škol, kteří jsou zaměstnáni jako vysocí kvalifikovaní specialisté v malých provinciálních městech, jsou obvykle spokojeni se svou materiální situací, obávají se však svého kulturního i odborného sestupu a zklamání, protože v místech svých pracovišť mají omezené možnosti prohlubovat své znalosti odborné i kulturní. Tento nedostatek perspektivy, obava před provincialismem, je jednou z hlavních příčin specifické atmosféry dočasnosti, která vyznačuje střediska mladé inteligence: po několika letech „terénové karantény“ mladý inženýr, lékař atd. se snaží získat zaměstnání ve velkoměstském prostředí, v konkrétním případě ve Štětíně.

Tyto výsledky sociologického průzkumu jsou potvrzovány i statistikou. Z celkového počtu asi 8500 pracovníků s vysokoškolským vzděláním (lékaři, právníci, ekonomové, inženýři, agronomové, zootechnici a vědeckí pracovníci), kteří jsou zaměstnáni v kraji (województwo) šetinském, pouze 2100 jich pracuje mimo město, což nelze odůvodnit dominující rolí Štětína v ekonomické a kulturní struktuře tohoto kraje.

B. Chocianowicz odpovídá (Trybuna 1965, 345) po této analýze na otázku, co činit, aby mladá inteligence rostla s „terénem“ a zároveň měla zabezpečený všestranný další rozvoj. V polských poměrech se tuto otázku snaží řešit např. pracovníci sdružení v Szeceńskim Towarzystwie Kultury především rozšířením a prohloubením regionálního ruchu vědeckého i kulturního. Jsou zakládány např. regionální kluby techniky, historické společnosti, sdružení rolnické inteligence, i do malých měst putují výstavy, zajiždi sem filharmonie atd. Prvé výsledky této práce jsou velmi nadějné, a tak rok 1966 má být rokem intenzivní ofenzivy zaměřené na „terénového inteligenta“. Hlavně se má prohloubit vědecká regionální práce, podporovat doktorské práce s regionální tematikou a budovat i regionální studentské hnutí. Chystá se také první setkání mladé inteligence, která pracuje v regionálním ruchu šetinského kraje. „Slova se tu ujmou (končí referát) mladi z terénu i ti, kteří sem zakrátko přijdou. Zdá se, že to bude pionýrský podnik nejen v rámci kraje, ale i celkově velmi užitečný.“

Člověk ve společnosti

Snad ještě nikdy v posledních letech žádná kniha nezbudila takový ohlas, zájem, kritiku i nesouhlas, jako nejnovější práce významného polského učenice Adama Schaffa, jeho filosoficko-sociologický výklad o lidském individu u pojatí marxismu, nazvaný *Marksizm a jednostka ludzka*. Je totiž o ní prováděna rozsáhlá diskuse, která dosud zabrala 130 stran prosincového čísla Nowych Drog (1965) a pokračuje zde i v ji-